

Oponentský posudek

Michaela VECKOVÁ, *Problematika česko-německých manželství na Frýdlantsku v letech 1850–1938* (Diplomová práce ÚHV FF UPCE), Pardubice 2024.

Diplomová práce Michaely Veckové byla zamýšlena jako analýza smíšených česko-německých manželství na příkladu Frýdlantska v letech 1850 až 1938. Autorka rozdělila práci do čtyř hlavních oddílů – součástí úvodních kapitol byl kromě metodologie, seznámení se základními prameny a literaturou také vhled do česko-německých vztahů a do národnostní skladby ve sledovaném období. Následující kompilační teoretická část popisuje hospodářský, kulturní a politický vývoj Frýdlantska. Praktická část se pak měla stát historicko-demografickou sondou do problematiky česko-německých manželství, a to hned v několika rovinách. Na shrnující závěr pak kromě seznamu pramenů a literatury a prezentovaných tabulek a grafů navazují přílohy, které doplňují prezentovaná data. Avizovaným cílem práce je „*stanovit počet národnostně smíšených manželství, stoupající či klesající tendence v jejich uzavírání a důvody vzniku*“ (s. 3).

Bohužel musím konstatovat, že zamýšlený cíl se nezdařil. Již v úvodu autorka konstatuje, že pro sledovanou lokalitu nejsou zpřístupněny všechny matriční knihy, které měly být základem jejího výzkumu, a proto byla nucena přistoupit ke zpracování dalších obvodů, tzn. „nastavit“ sledované období daty z jiných lokalit. To s sebou nese problém samotného definování „Frýdlantska“ jako zkoumané oblasti. Tento postup je v případě historicko-demografické sondy problematický hned z několika důvodů, jak bude nastíněno dále. V části věnující se metodologii je zřejmá neznalost autorky, neboť historická demografie není metodou. Metodou historické demografie je např. rekonstrukce rodin, která, ač je několikrát zmiňována jako využívaná metoda (s. 4, 113, 119), nebyla používána, o čemž svědčí předkládaná data. Využívána byla pravděpodobně anonymní a částečně jmenná excerpce dat, která badatelům umožňuje studovat základní demografické ukazatele. Bez těchto elementárních znalostí není možné připravit kvalitní historicko-demografický výzkum. Autorka sice cituje základní příručku (E. Maur, *Základy historické demografie*), nicméně při samotném výzkumu ji pravděpodobně nevyužívala.

Teoretická část přináší obraz hospodářské, politické a kulturní situace na Frýdlantsku. Autorka již v kapitole věnující se literatuře avizovala, že tato část bude především ze sekundární literatury, což je samozřejmě možné a v pracích tohoto typu obvyklé. V tomto případě je však

čerpáno především z jedné kolektivní práce (R. Anděl a kol., Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor). Vzhledem ke zvolenému tématu zde naopak chybí kapitoly věnující se uzavírání sňatků či obecně problematice smíšených manželství. Částečně je to zohledněno v následující praktické části, nicméně ucelený přehled chybí.

Úvod praktické části je věnován národnostní a sociální skladbě Frýdlantska. Autorka zde částečně prezentuje počty obyvatel ve sledovaných lokalitách a počty obyvatel v návaznosti na obcovací řeč. Pro představu o počtu obyvatel a dynamice populačního vývoje bylo možné využívat např. data z Historického lexikonu obcí České republiky, který poskytuje detailnější informace, nejen tedy výběrová data od zmiňovaného R. Anděla. Kapitola sociální skladba frýdlantského obyvatelstva představuje spíše jednotlivé případy osob (např. v podkapitole týkající se továrních dělníků jsou představováni majitelé podniků, nikoliv ti zaměstnanci), než aby poskytovala informaci o sociální stratifikaci.

Následující kapitoly se již věnují samotným výsledkům výzkumu, úvodní pasáže o rodině jsou však pojmově neukotvené (rodina x domácnost) a mnohdy zavádějící (např. s. 78 *„populace mimo rodinu bývá hodnocená jako zanedbatelná“* – možná pro raný novověk, ne pro 19. století). Ačkoliv je výzkum posazen do let 1850 až 1938 a autorka se v textu dotýká i industriální rodiny a plánovaného rodičovství, zcela opomíjí otázku demografického přechodu, ten by ostatně vysvětlil i některé otázky týkající natality a mortality. Pro výzkum základních demografických ukazatelů, tedy sňatečnost, porodnost a úmrtnost, zvolila autorka matriční evidenci. Výběr lokalit, a hlavně časových etap (s. 79), které jsou následně v práci porovnávány, jsou největším úskalím předložené práce. Stanovená období jsou nestejně dlouhá (od 6 do 15 let) a nevycházejí ze shodné matričné evidence, excerpovány byly katolické, civilní i evangelické matriky (např. evangelická pouze pro léta 1933–1938, logicky pak musel být v tomto posledním období propad všech zkoumaných ukazatelů). Výběr zkoumaného vzorku je v tomto ohledu nelogický a v absolutních číslech, se kterými autorka pracuje především, je neporovnatelný. Prezentovaná data není možné takto interpretovat (zjednodušeně řečeno, v období, které má 11 let, se narodí více dětí než v období, které má 6), následně pak neodpovídají ani průměrné hodnoty, které jsou prezentovány (např. s. 104). Některá vybraná období se navíc překrývají (1861–1875, 1875–1885 – Znamená to, že rok 1875 byl započítán do dvou období?). Prezentované trendy pak neodpovídají realitě, vedou k desinterpretaci pravděpodobného vývoje a někdy k velmi zvláštním závěrům (s. 81 – Na základě čeho byla vypočítána hrubá míra sňatečnosti?, s. 89 – *„sňatek se uskutečnil z důvodu stejného věku snoubenců“*). V případě sňatečnosti, která by s ohledem na zvolené téma měla být základem celého výzkumu, bohužel nenacházíme odpověď na otázky kladené v úvodu práce. Výzkum

porodnosti a úmrtnosti pak naráží na obdobné problémy, na základě prezentovaných dat není možné postihnout nějaký trend. V celém textu navíc chybí jakékoliv srovnání, což je u prací tohoto typu základem. Jsem přesvědčena o tom, že pokud by autorka vyhledala některé historicko-demografické studie, mohla některým chybám ve zpracování předejít. V případě porodnosti je problém už samotné dělení období, které se opět překrývá. Chybně je zde zařazena mrtvorozenost a kojenecká úmrtnost, která se navíc vypočítává v promile, nikoliv procentech (s. 102, 103). Některá tvrzení pak naprosto postrádají logiku (s. 104 „*Nárůst obyvatelstva byl způsoben i vysokou kojeneckou a dětskou úmrtností*“). Pohled na postavení svobodných matek je poněkud zastaralý, chybí jakákoliv literatura (s. 111). Kapitola věnující se úmrtnosti je v podobném duchu, nekriticky jsou přejímána data bez dalšího komentáře, což způsobuje nejasnosti (např. ohledně průměrného věku, autorka chybně rozděluje kategorie a počítá průměrný věk, na s. 117 pak dochází k závěru, že ženy ve 20. a 30. letech 20. století umíraly již kolem 25. roku života). Toto jsou pouze nejpodstatnější a na první pohled viditelné problémy, příkladů by však bylo mnohem více.

Téma *Problematika česko-německých manželství na Frýdlantsku v letech 1850–1938* je bezpochyby zajímavé a může přinést řadu nových otázek k výzkumu. V této podobě však neodpovídá na položené otázky a cíle. Prezentovaný výzkum nebyl zpracován avizovanou metodou, vybrané časové úseky znemožňují porovnání a postihu základních trendů. Problematika českoněmeckých manželství tak nebyla v podstatě řešena.

Vzhledem k výše uvedenému nemohu diplomovou práci Michaely Veckové doporučit k obhajobě a hodnotím ji stupněm F.

V Přelouči dne 8. 8. 2024

Mgr. Šárka Nekvapil Jirásková, Ph.D.